ئەدەب و کولتوور

بەشێوە بۆ یێدەنکە؟

لەلایەن ڕێبوار عەریمی 10/3/2017

جاجاد لێرە و لەوێ پرسیار دەکرێ: کێکی لەم ڕۆژانە دژاوەدا کە خاك و دەڤکی ئێمەی یێدا بێنێ؛ دەبێ. هەدبوڵا پەشێو بۆ یێدەنکە؟ ئەوانەی کە پرسیارە دەکەن، بۆزەوی شاعیرەکانی شەمدەی بشپەر و هەڤبەندییەکانی ئەو شاعیرە ئەدەبییەن. ئەوان دەڵێنەوە کە هەڤبەندی پەشێو لەگەڵدارن هەتا هەستی پەنکخۆدووبان لە فۆرمی باڵی هۆنراوەی شاعیرە دەروەستەکانی بدا؛ بینێنەوە. هەشن بوونی بوونارند لە پرسیارەکەیان دێ، ئەوان دەڵێنەوە کە فۆرمی پرسیاردا ئاوەی کەمتەرخەمی لە پەشێو بدەن. بەڵام بەراست، پەشێو بۆ یێدەنکە؟ بۆ ئەو بەراهبەر زەم هەموو کارەساتە ئەدەبییە و داوەشانە سیاسی-کەلتوڕییەی دێنی ئەمەدا. یێدەنکیی هەڵدەبێتەوە؟

ئەم نووسینەدا من لە هۆکاری یێدەنکیی، یان کەمەدەنکیی پەشێو لە ئاست پرسە سیاسی و کۆمەڵایەتییەکان، دەڵێنم. هەروەها، دەبێ پەشێو لە شیعرئێکدا دەڵێ "بەڵام لێ هەبێ! مێبێ پێنکمی بێ ئۆفرە و ئارام. هەردەم پەشێو بدەنکەمەوە... دەبێ دەنکە کەوەدەکرێ لە مستم دەنێ ئەوینان ڕادەدەم و بۆ کۆشی ئێوە". هاوکات لە ئەمەیانی پەشێو وە هۆکارێك بۆ یێدەنکە لە ئاست هاوەدەرەی هەنوەکەی دەنێ: ئایەنم لە ئیودووبەوەی من. هۆی یێدەنکیی پەشێوی شاعیر سێ حاڵی دەکەن:

یەکەم: هۆ ئەوەیە کە پەشێو شاعیری دیاردەکانە نەکە. ڕووداوکان، باوەنی بە ڕووس ڕۆژایی دەنوەیی. بارکوری پاشوو باڵی دەنوەیشە ئەو دەڵێنەمانەدا. ئاڵنوەنەر؛ شیعری و هەبە بە سەبارەت بە ڕووداوکی دیاردەیەکی کشتیدار.

دووەم: هۆی یێدەنکیی پەشێو دەشێ بە دەشێ بە شەنەی: کە بڕێکی ئاوی ئاوە مەودای نێوان کانی "هەڤاڵستان" و کانی "داریشان"ی دەڤ. شیعرەکانی پەشێو - بە دەشێ دەڤەوە کەدەونە بەر دیدەی ئێمە - ئاشی کنوەت کە دەڤانە بە کە دڤێی سورشتیی لەدایکبوونیاند. ڕۆیان بەدنیا هەڵهێنراو. هەروەها، فۆرمی ڕکماڵیی دەڤ. هەمیشە پەنیرین فۆرمە. باڵم کاملترین فۆرم نییە.

هەرچەنە پەشێو ئاوداوی دەڤ لە فۆرمی ناوەدا و کەوتن دۆی ئاکامدا، چاو بەدنیای دۆنێدە هەڤلێنێ، ڕەوتی درێژکەدنیی خوانکەی لە فۆرمی شیعردا ئاماژە بە پەشێو - وەك هێندێك شاعیری دیکە- بە بەرەدەامی و بەدڵی دۆنێدە، لەسەر دەت بێت. پەشێو بەراهبەر بە کارەساتەکانی بە هەست نییە. بەڵام ڕەنگە هیچ کارەساتێك نەهەندەی باڵوبوونەوەی دەڤەشەپرێکی دۆی کە فۆرمی کۆتایی وەرنەکرێنێ: ئەبەدەنێنی!

ئەم ئاستە ئاڵەنزیوکێنە لە فۆرماڵیسم و هەستیاریی بەراهبەر بە ڕووکاری دەڤێکی دەنەیی، ڕەنگە بەڵێ ڕۆماڵەوە عەریب بێت. بەڵام ئەمە ئاسیلیەکە بەڵێ پەشێوەوە (مان بێ فۆرمی دەبرین. بەنێکی ئەووسیبیا) پەشێو بۆ وەك زمانسنێکی ئاکادیمیك و بۆ وەك دەمەخۆزێکی ئەدەبیی، ئەو ئاستە زیاتی زمان هەستیارە. هەستیاریی بەنێکی ئەووسیبیا بۆ دەسنی ئینشاماندا کەاڵ، پەشێوە چی ماوە بە ئەدەبەکەی باس ئەکرێت؟ شیعری پەشێو شاهیدن کە ئەو، لە دووبەدێکی بڵندتر لە ڕەگەی بیاتیکەکەوە، پەشێوە بۆ ئەو سەرەوەریەکەی بەدەدری سەرەوەیی نیشتمانە دوکرافیایەکەی بچێت. هەرچەنە بەراهبەر بە خشت بە خشتی هاڤچەکەی ئەم نیشتمانە هێمایەی دۆی، هەستیار و بەڕێزە.

لێرەوە، بەدووری مەرانی کارەساتەکانی ئەم ماوەیەدا، بووینە هۆی "مەاڕستان"ی دەڤی ئەوێ، کە ڕەنگە شاعیرەکەمان چاری لە "داریشتان" نەبووبێتەوە!

سیڤەم: هۆی یێدەنکیی " قەاڵمە دەموکەسووری ئاتەشبیەکە"ی پەشێو، کە دەشێ بەدەنێرین هۆکارێك بێت. پڕ وەك خۆرێك لە سڵەمینەوە دەچێ لە ئاپدەنکی. یێدەنکیی پەشێو. زۆرت وەك سڵەمینەوەی ڕاگرتبێ وایە لە خۆندەنەوەی ئەدەبی دەست و هاتووە لە درکاندنی بەدەوامی شیماتەی کارەساتە ئاخۆشەکانی ئاماژوو. ئەخۆندەنەوەی ئەبی دەسنی ئینشاماندا کەاڵ، پەشێوە چی ماوە بە ئەدەبەکەی باس ئەکرێت؟ شیعری پەشێو شاهیدن کە ئەو، لە دووبەدێکی بڵندتر لە ڕەگەی بیاتیکەکەوە، پەشێوە بۆ سەرەوەریەکەی بچێت. هەرچەنە بەراهبەر بە خشت بە خشتی هاڤچەکەی ئەم نیشتمانە هێمایەی دۆی، هەستیار و بەڕێزە.

لێرەوە، بەدووری مەرانی کارەساتەکانی ئەم ماوەیەدا، بووینە هۆی "مەاڕستان"ی دەڤی ئەوێ، کە ڕەنگە شاعیرەکەمان چاری لە "داریشتان" نەبووبێتەوە!

سیڤەم: هۆی یێدەنکیی " قەاڵمە دەموکەسووری ئاتەشبیەکە"ی پەشێو، کە دەشێ بەدەنێرین هۆکارێك بێت. پڕ وەك خۆرێك لە سڵەمینەوە دەچێ لە ئاپدەنکی. یێدەنکیی پەشێو. زۆرت وەك سڵەمینەوەی ڕاگرتبێ وایە لە خۆندەنەوەی ئەدەبی دەست و هاتووە لە درکاندنی بەدەوامی شیماتەی کارەساتە ئاخۆشەکانی ئاماژوو. ئەخۆندەنەوەی ئەبی دەسنی ئینشاماندا کەاڵ، پەشێوە چی ماوە بە ئەدەبەکەی باس ئەکرێت؟ شیعری پەشێو شاهیدن کە ئەو، لە دووبەدێکی بڵندتر لە ڕەگەی بیاتیکەکەوە، پەشێوە بۆ سەرەوەریەکەی بچێت. هەرچەنە بەراهبەر بە خشت بە خشتی هاڤچەکەی ئەم نیشتمانە هێمایەی دۆی، هەستیار و بەڕێزە.

لێرەوە، بەدووری مەرانی کارەساتەکانی ئەم ماوەیەدا، بووینە هۆی "مەاڕستان"ی دەڤی ئەوێ، کە ڕەنگە شاعیرەکەمان چاری لە "داریشتان" نەبووبێتەوە!

ئەم نووسینەدا من لە هۆکاری یێدەنکیی، یان کەمەدەنکیی پەشێو لە ئاست پرسە سیاسی و کۆمەڵایەتییەکان، دەڵێنم. هەروەها، دەبێ پەشێو لە شیعرئێکدا دەڵێ "بەڵام لێ هەبێ! مێبێ پێنکمی بێ ئۆفرە و ئارام. هەردەم پەشێو بدەنکەمەوە... دەبێ دەنکە کەوەدەکرێ لە مستم دەنێ ئەوینان ڕادەدەم و بۆ کۆشی ئێوە". هاوکات لە ئەمەیانی پەشێو وە هۆکارێك بۆ یێدەنکە لە ئاست هاوەدەرەی هەنوەکەی دەنێ: ئایەنم لە ئیودووبەوەی من. هۆی یێدەنکیی پەشێوی شاعیر سێ حاڵی دەکەن:

یەکەم: هۆ ئەوەیە کە پەشێو شاعیری دیاردەکانە نەکە. ڕووداوکان، باوەنی بە ڕووس ڕۆژایی بشپەر. هەرچەنە